

มิติความสัมพันธ์ของมนุษย์ในงานสถาปัตยกรรม ศิลปะและการออกแบบ

HUMAN IN ARCHITECTURE ART AND DESIGN

ชาติชาย จันทรประทีป

Chartchay Junprateep

อาจารย์ สาขาออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ck_architect@hotmail.com

บทคัดย่อ

การดำรงคงอยู่ของมนุษยชาติในอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ได้มีการเรียนรู้ เปลี่ยนแปลง และสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ มากมาย เพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์เรา ซึ่งมีวิวัฒนาการของการเรียนรู้ที่น่าสนใจ เริ่มตั้งแต่การเรียนรู้เพื่อที่จะมีชีวิตรอดตามสัญชาตญาณของสิ่งมีชีวิตไปสู่การทำมาหากินเพื่อยังชีพ พัฒนาขึ้นเป็นวิถีชีวิตของชนเผ่า จนเริ่มทำให้การเรียนรู้เกิดมีรูปแบบขึ้น เพื่อถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่ง เมื่อครั้นยุคก่อนประวัติศาสตร์ โดยนับตั้งแต่ ยุคหินเก่าตอนปลาย ซึ่งอยู่ในช่วงเวลาประมาณ 30,000-10,000 ปีมาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง 15,000-10,000 มานี้ มนุษย์ได้เขียนภาพสี และขูดขีดบนผนังถ้ำ เพื่อแสดงออกเกี่ยวกับวิถีชีวิตประจำวัน และแสดงความสามารถในการล่าสัตว์ ซึ่งหากมองความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งไปนั้น จะเห็นว่ามนุษย์รู้จักการใช้ความคิดในการสร้างสรรค์ รู้จักศิลปะและการออกแบบ ควบคู่กับการดำเนินชีวิตมาโดยตลอด [1] ซึ่งแต่ละยุคแต่ละช่วงสมัย ผลงานต่าง ๆ ก็ได้ถูกจารึกร่องรอย และสะท้อนให้เห็นถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่ผ่านมามีมาได้อย่างดี ศิลปะ การออกแบบและสถาปัตยกรรมอาคาร ได้ถูกพัฒนาและก่อตัวขึ้นในภายหลัง ควบคู่กับความเจริญทางสติปัญญาของศิลปิน ความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองไปพร้อม ๆ กัน จนก่อให้เกิดหลักฐานการเรียนรู้มากมายมาจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: มนุษย์ สร้างสรรค์ ความสัมพันธ์ ศิลปะการออกแบบ สถาปัตยกรรม

Abstract

The survival of mankind from the past until the present has been learned and changed, as well as it has created many things in order to response the basic needs of human. Humans have such interesting learning evolution. To begin with learning for survival due to their instinct toward working for earning, this has developed to the tribe's style of living which later has contributed to the patterns in learning by passing on knowledge from one generation to another. The pre-historic period, during the end of Paleolithic (Old stone age) can be counted as 30,000 to 10,000 years ago, especially during the period of 15,000 – 10,000 years ago, humans were able to do color painting as well as to scratch on the cave walls in order that they can express and show their daily routines, and their capability in hunting. If we consider the deeper relation, humans learn to be creative and learn the Arts in design with their living. [1] Throughout each period, their performances and works were recorded and they reflect the cultural roots in a good way. The design in architectural building has been developed and built later on, along with the artists' developed wisdom, and the growth of economics, social, and politics. These developments have become evidence in many kinds of learning until the present days.

Keywords: Human; Creative; Relationship; Art and design; Architecture

บทนำ

ในอดีตกาล ยังมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์มากมายที่ชี้ให้เห็นว่ามนุษย์นั้นรู้จักการออกแบบมายาวนาน โดยอ้างอิงจากภาพเขียนในผนังถ้ำมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพที่มีชื่อเสียงมากที่สุดในถ้ำอัลตามิรา (Altamira) ในประเทศสเปน และ ถ้ำลาสโกซ์ (Lascaux) ในประเทศฝรั่งเศส สำหรับประเทศไทยนั้นมีการค้นพบศิลปะตามผนังถ้ำเป็นจำนวนมากเช่นกัน โดยจากการค้นพบทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เช่น ที่ผาแต้ม อำเภอลือชัย จังหวัดอุบลราชธานี และที่ผนังถ้ำเขาจันทร์งาม อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงถึงสิ่งที่เคยเกิดขึ้นในอดีต ซึ่งมีเหตุและผลเกี่ยวข้องกับการออกแบบ หรืองานสร้างสรรค์ทั้งสิ้น [2]



รูปที่ 1 ภาพถ้ำอัลตามิรา (Cave of Altamira)

ที่มา : บัญชา ธนบุญสมบัติ. 2557.

วิธีสืบค้นวัสดุสารสนเทศ. [ออนไลน์].

เข้าถึงได้จาก: <http://www.sarakadee.com/2014/11/11/rock-art/>
(วันที่ค้นข้อมูล: 21 กุมภาพันธ์ 2560).



รูปที่ 2 ภาพถ้ำลาสโก (Lascaux Cave)

ที่มา : บัญชา ธนบุญสมบัติ. 2557.

วิธีสืบค้นวัสดุสารสนเทศ. [ออนไลน์].

เข้าถึงได้จาก: <http://www.sarakadee.com/2014/11/11/rock-art/>
(วันที่ค้นข้อมูล: 21 กุมภาพันธ์ 2560).

ถ้าเราสามารถย้อนเวลากลับไปได้ อาจจะได้เห็นความมานะพยายามของมนุษย์ในยุคหนึ่ง กำลังวาดภาพท่ามกลางความมืดภายในถ้ำโดยอาศัยแสงสลัว ๆ จากตะเกียงโบราณที่ใช้เชื้อเพลิงจากไขสัตว์ หรือใส่ตะเกียงที่ทำจากตะไคร้แห้งหรือวัสดุที่พอจะหาได้ในสมัยนั้น ช่วงเวลาต่าง ๆ ของการวิวัฒนาการของมนุษย์ในยุคบุกเบิกนี้ อาจกล่าวคือ มนุษย์ตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน หรือแม้กระทั่งอนาคต มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตั้งแต่เกิด จนเสียชีวิตไป ได้มีปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม เริ่มตั้งแต่ อายุ สภาพร่างกาย การดำรงชีวิต การศึกษา สภาพแวดล้อม วัฒนธรรม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนทำให้มนุษย์นั้นมีบุคลิกภาพที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน จึงทำให้มีการออกแบบสิ่งต่าง ๆ เพื่อตอบสนองและพัฒนาความความต้องการของมนุษย์ ควบคุมโดยตลอด การออกแบบเป็นศาสตร์แห่งการแก้ปัญหาที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น โดยจะอาศัยความรู้ และหลักการของศิลปะ นำมาใช้ให้เกิดความสวยงามและมีประโยชน์ใช้สอย [2] ซึ่งเริ่มจากวิถีชีวิตของเราตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิตไป ได้มีความสัมพันธ์กับการออกแบบด้วยกันทั้งสิ้น เพราะในการดำรงชีวิตของเรานั้นจำเป็นจะต้องกำหนดวางแผน ในขั้นตอนต่างๆ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมต่อสถานการณ์ที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

ดังนั้นจึงทำให้งานออกแบบต่างๆ มีความสำคัญต่อพฤติกรรมของมนุษย์เป็นอย่างมาก เพราะมนุษย์มีความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกสบาย ความสวยงาม และประโยชน์ใช้สอย เพื่อเป็นการดำรงชีวิตในปัจจุบันให้ง่ายขึ้น นอกจากศึกษาในเรื่องของความต้องการของผู้ใช้แล้ว เรายังต้องสังเกตพฤติกรรม บุคลิกภาพ จิตวิทยา ฯลฯ เพื่อนำมาวิเคราะห์ให้เหมาะสมกับการใช้งานตามบริบทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอีกด้วย]

ความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม ศิลปะและการออกแบบกับมนุษย์ในอดีต

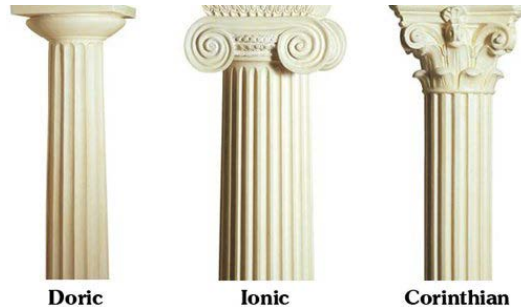
เมื่อประมาณ 3,000 ปีก่อนคริสตกาล กลุ่มชนรุ่นแรกได้อพยพเข้าสู่คาบสมุทรกรีก สถาปัตยกรรมของกลุ่มชนเหล่านี้มีลักษณะเรียบง่าย ไม่มีอะไรน่าสนใจเมื่อเทียบกับ ชาวกรีกยุคคลาสสิก ก่อสร้างบ้านเรือนในหลากหลายรูปแบบ ทั้งรูปทรงกลม รูปทรงไข่ รูปทรงสี่เหลี่ยม วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างมักทำมาจากโคลน โดยปราศจากการใช้ปูนในการก่อสร้าง ภายในบ้านส่วนใหญ่จะมีเพียงแค่ห้องเดียวเท่านั้น [3]

ชาวกรีกโบราณมีวัฒนธรรมที่ยิ่งใหญ่มานานกว่าพันปี สถาปัตยกรรมมีโนอัน มีให้เห็นกันมากในรูปแบบที่อยู่อาศัย พวกเขาไม่นิยมสร้างวัดและสถานที่สาธารณะ ไม่เหมือนกับชนกลุ่มโบราณ ซึ่งในบ้านเรือนของพวกเขาจะสร้างให้มีหลายห้องและมีมากกว่า 1 ชั้น การกันห้องจะใช้เสาเป็นตัวกัน ลักษณะภายในบ้านจะค่อนข้างเปิดโล่ง บ้านใดถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในบ้าน ฯลฯ

สถาปัตยกรรมกรีกยุคคลาสสิกที่สำคัญ มีความแตกต่างกัน 3 ประเภท คือ สถาปัตยกรรมแบบ Doric Ionic and Corinthian ซึ่งสถาปัตยกรรมแบบ Corinthian นั้นจะไม่ค่อยเป็นที่นิยมกว้างขวางเท่ากับสถาปัตยกรรมแบบ Doric Ionic เพราะว่าสถาปัตยกรรมแบบ Corinthian นั้นมีความสลับซับซ้อนและมีรายละเอียดมาก [3] [4]



รูปที่ 3 สถาปัตยกรรมกรีก วิหารพาร์เธนอน ในกรุงเอเธนส์
ที่มา : ณัฐพงษ์ ลาตุ่น. 2556.
วิธีสืบค้นวัสดุสารสนเทศ. [ออนไลน์].
เข้าถึงได้จาก: <https://nuttaponglatun60.wordpress.com/>
(วันที่ค้นข้อมูล: 3 มิถุนายน 2560).



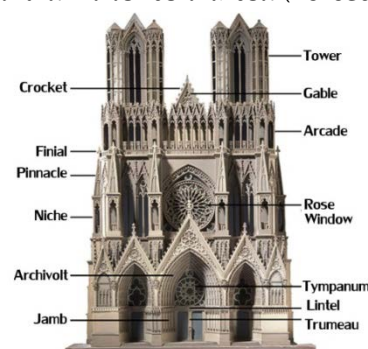
รูปที่ 4 สถาปัตยกรรมกรีก แบบ Doric, Ionic, and Corinthian
ที่มา : พูนศักดิ์ สักกทัตติยกุล. 2543.
วิธีสืบค้นวัสดุสารสนเทศ. [ออนไลน์].
เข้าถึงได้จาก: <http://www.thaigoodview.com/node/79478>
(วันที่ค้นข้อมูล: 21 กุมภาพันธ์ 2560).

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ทางด้านสถาปัตยกรรม ศิลปะและการออกแบบในอดีต เมื่อสิ้นยุคกลาง (ศตวรรษที่ 5-15) โรมได้อยู่ภายใต้การปกครองของพระสันตะปาปา เช่น สมเด็จพระสันตะปาปาอเล็กซานเดอร์ ที่ 6 และ สมเด็จพระสันตะปาปาเลโอที่ 10 สร้างสรรค์ให้โรมเป็นหนึ่งในศูนย์กลางของสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาในอิตาลี และได้มีการก่อสร้าง มหาวิหารเซนต์ปีเตอร์ ที่เราเห็นในปัจจุบัน และสถาปนิกที่มีชื่อเสียง บรามันเต แบร์นินี และ ราฟาเอล ได้มีส่วนช่วยสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมแบบสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา และ แบบบาโรก (Baroque architecture) ในโรมด้วย [3][4]

สนามกีฬากลางขนาดใหญ่ตั้งอยู่ใจกลางกรุงโรม เริ่มสร้างขึ้นในสมัยจักรพรรดิเวสเปเซียนแห่งจักรวรรดิโรมัน และสร้างเสร็จในสมัยของจักรพรรดิไททัส ในคริสต์ศตวรรษที่ 1 หรือประมาณปี ค.ศ. 80 อัฒจันทร์เป็น รูปวงกลมก่อด้วยอิฐและหินทราย วัดโดยรอบได้ประมาณ 527 เมตร สูง 57 เมตร สามารถจุผู้ชมได้ประมาณ 50,000 คน มีการออกแบบอย่างชาญฉลาดโดยสร้างให้สนามกีฬามีลักษณะเป็นรูปวงรี เพื่อให้ผู้ชมรู้สึกเข้าใกล้กันกีฬา และมีการออกแบบทางระบายน้ำเพื่อไม่ให้น้ำท่วมขังในสนามขณะเกิดฝนตก ถือเป็นต้นแบบของสนามกีฬาต่าง ๆ ในปัจจุบัน ในบางครั้งจะมีการเรียกชื่อ โคลิเซียม (Coliseum) [4]



รูปที่ 5 สถาปัตยกรรมแบบโรมัน สนามกีฬากลางแห่งโคลิเซียม
ที่มา : ศุภางค์ เสาะใส. 2557.
วิธีสืบค้นวัสดุสารสนเทศ. [ออนไลน์].
เข้าถึงได้จาก: <https://sites.google.com/site/7oftheworld/>
(วันที่ค้นข้อมูล: 3 มิถุนายน 2560).



รูปที่ 6 สถาปัตยกรรมภายนอก กอธิค(Gothic)
ที่มา : Victoria and Albert Museum. 2560.
วิธีสืบค้นวัสดุสารสนเทศ. [ออนไลน์].
เข้าถึงได้จาก: <http://www.vam.ac.uk/content/articles/g/gothic-architecture/>
(วันที่ค้นข้อมูล: 3 มิถุนายน 2560).

วิวัฒนาการทางด้านสถาปัตยกรรมได้ถูกมนุษย์สร้างสรรค์เกิดขึ้นเรื่อยมาตามช่วงยุคสมัย และสถาปัตยกรรมกอทิก (Gothic architecture) ก็เริ่มขึ้นที่ประเทศฝรั่งเศสในคริสต์ศตวรรษที่ 12 และรุ่งเรืองต่อมาจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 16 ในระยะแรกสถาปัตยกรรมทรงแนี้เรียกกันว่า "แบบฝรั่งเศส" (Opus Francigenum) คำว่า "กอทิก" มาเริ่มใช้กันในตอนปลายยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา ในทางที่เป็นการหมิ่นลักษณะสถาปัตยกรรม ลักษณะเด่นของสถาปัตยกรรมแบบกอทิกที่เป็นที่รู้จักกันดีคือการใช้โค้งแหลม เพดานสั่น และ ค้ำยันแบบปีก [4]

สถาปัตยกรรมกอทิก (Gothic) เป็นสถาปัตยกรรมที่นิยมใช้ในการสร้างอาสนวิหาร แอบบี และคริสต์ศาสนสถานอื่น ๆ ของยุโรป นอกจากนั้นก็ยังใช้ในการสร้างปราสาท วัง ตึกเทศบาลเมือง มหาวิทยาลัย และบางครั้งก็สำหรับที่อยู่อาศัยแต่ก็ไม่มากนัก สถาปัตยกรรมกอทิกที่ใช้ในการก่อสร้างโบสถ์และอาสนวิหาร และในสิ่งก่อสร้างบางสิ่งของฆราวาสที่เป็นการแสดงลักษณะการก่อสร้างอันมีพลัง ลักษณะรูปทรงของสิ่งก่อสร้างแบบกอทิกเป็นลักษณะที่ก่อให้เกิดความสะเทือนทางอารมณ์ ซึ่งทำให้เป็นสถาปัตยกรรมที่เป็นที่นิยมใช้ในการก่อสร้างสถาปัตยกรรมทางศาสนา [4]

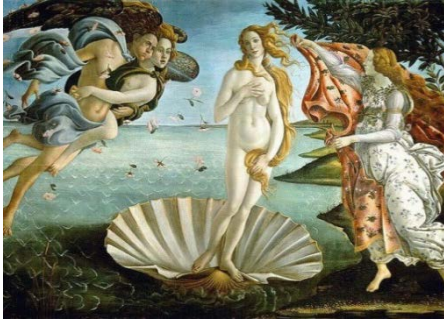
จนมาถึงช่วงสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) ในอิตาลี ช่วงยุค ศตวรรษที่ 14 จนถึง ศตวรรษที่ 16 ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางแนวคิด ผลงานสร้างสรรค์ ศิลปะในแขนงต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย มีศิลปินที่มีความสำคัญต่าง ๆ ในยุคนั้น ได้สร้างสรรค์ผลงานระดับโลก ซึ่งเป็นผลงานที่สะท้อนถึงเรื่องราววิถีชีวิตวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม รวมถึงความเป็นชาติพันธุ์ในอดีต ผ่านผลงานสถาปัตยกรรม ศิลปะและการออกแบบ ที่เกิดขึ้นในช่วงยุคสมัย ซึ่งเป็นร่องรอยที่สำคัญสืบทอดส่งผ่านมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้แบบอย่างทางความคิดวิธีการต่าง ๆ อย่างลึกซึ้ง [4][5]

ศิลปกรรมของยุโรปในช่วงยุคนี้ สถาปนาความเชื่อว่า “มนุษย์” คือศูนย์กลางของจักรวาล ไว้อย่างสง่างาม จิตรกร และประติมากรรมแห่งอิตาลีและแถบเหนือของเทือกเขาแอลป์ ได้พัฒนาผลงานจิตรกรรมและประติมากรรมที่สะท้อนปัจเจกของศิลปินแต่ละคน ภายใต้ธรรมเนียมการวาดอย่างงดงาม ทศนิยมภาพเชิงเส้น (linear perspective) ได้ช่วยให้ศิลปิน เช่น อูเชลโล เขียนภาพแสดงธรรมชาติสิ่งแวดล้อมได้อย่างกระจ่างชัด ซึ่งกรรมวิธีเช่นนั้นเป็นผลพวงมาจากการออกแบบสถาปัตยกรรมของ บรูเนลเลสกี้ และ พาลลาดีโอ นอกจากนั้น การศึกษาโบราณวัตถุจากพระคัมภีร์เก่า ยังส่งผลต่อการเรียนรู้ของศิลปินในสมัยนั้นเป็นอย่างมาก [4][5]

ศิลปินในคริสต์ศตวรรษที่ 15 แต่ละเมือง พยายามแสวงหาความแตกต่างในบุคลิกลักษณะ ทั้งในทางโลกและจิตวิทยา เช่น การแสวงหาบุคลิกอันบึกบึน สง่างาม ในภาพคนของมาแซโซ และ ฟรานเชสกา หรือการค้นหาความสมจริงที่พยายามผสมผสานรูปทรงมนุษย์กับบริเวณว่างในชีวิตของเขา เช่น ผลงานของ จอตโต ดุซโซ และ โดนาเทลโล [5]

ศิลปะในคริสต์ศตวรรษที่ 16 มีความแตกต่างกับศิลปะ 2 ศตวรรษก่อนหน้านั้นพอสมควร ทิวทัศน์รอบตัวได้ก้าวเข้ามาเป็นบทบาทในงานจิตรกรรมอย่างสง่างาม ศิลปินพยายามจะตีความโลกมนุษย์ มากกว่าการทำหน้าที่ช่างฝีมือเพื่อบันทึกโลกไว้เท่านั้น บุคลิกของศิลปินไม่ว่าจะเป็น ดา วินชี มิเคลันเจโล ราฟาเอล จอร์โจเน และ ทิเชียน ได้ถ่ายทอดลงสู่ภาพผลงานของเขา ด้วยเอกภาพบนพื้นภาพเกิดจากผสมผสานเกี่ยวโยงของปัจจัยต่าง ๆ อย่างงดงามพร้อมกันนั้น ดุลยภาพและแบบแผนอย่างคลาสสิกก็ลดบทบาทลง ศิลปินได้นำเอาแบบอย่างศิลปะชั้นสูงในสมัยกรีกและโรมันมาสร้างสรรค์งานได้อย่างอิสระเต็มที่ ซึ่งมีงานสถาปัตยกรรมและการก่อสร้างแบบกรีกและโรมันเป็นจำนวนมากเกิดขึ้น อาทิ มหาวิหารเซนต์ปีเตอร์สบาซิลิกา เป็นต้น [5]

วิวัฒนาการอันสง่างามของสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) มีผลสืบเนื่องมาจากการเติบโตของระบบผู้อุปถัมภ์ศิลปะ และการเติบโตของการเรียนรู้และสร้างสรรค์งานในห้องปฏิบัติการศิลปะ เมื่อถึงคริสต์ศตวรรษที่ 16 ศิลปินก้าวไปสู่โลกภายนอกอย่างผู้ทรงความรู้ความสามารถตามปัจเจกภาพ ศิลปินได้รับการอุปถัมภ์ค้ำชูอย่างดี จากเจ้าผู้ครองนครและสันตะปาปา ความรู้ความคิดทางด้านศิลปะได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ เช่น งานเขียนของ อัลเบอร์ตี ฟรานเชสกา ดา วินชี ลูเรอร์ และ วาซารี ในวิชาการและปฏิบัติการได้ผสมผสานเข้าด้วยกันอย่างรุ่งโรจน์ ในช่วงเวลานี้เอง ปี ค.ศ. 1562 วาซารีและเพื่อนศิลปิน สถาปนิก ได้ร่วมกันก่อตั้งสถาบันการออกแบบ (Accademia del Disegno) ในเมืองฟลอเรนซ์ ซึ่งปัจจุบันคือ สถาบันจิตรศิลป์แห่งฟลอเรนซ์ (Accademia di Belle Arti Firenze) และในเวลาต่อมาสถาบันแห่งนี้คือสถานที่สำคัญที่ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยศิลปากร ยังได้เป็นผู้สำเร็จการศึกษา ณ สถาบันแห่งนี้อีกด้วย [5]



รูปที่ 7 จิตรกรรมของบอตติเชลลี คริสต์ศตวรรษที่15
ที่มา : Lourdes Flores. 2560.
วิธีสืบค้นวัสดุสารสนเทศ. [ออนไลน์].
เข้าถึงได้จาก: <https://www.visitflorence.com/it/firenze-musei/galleria-degli-uffizi.html>
(วันที่ค้นข้อมูล: 3 มิถุนายน 2560).



รูปที่ 8 ผลงานของจอร์โจ วาซารี คริสต์ศตวรรษที่16
ที่มา : Lourdes Flores. 2560.
วิธีสืบค้นวัสดุสารสนเทศ. [ออนไลน์].
เข้าถึงได้จาก: <https://www.visitflorence.com/it/firenze-musei/galleria-degli-uffizi.html>
(วันที่ค้นข้อมูล: 3 มิถุนายน 2560).

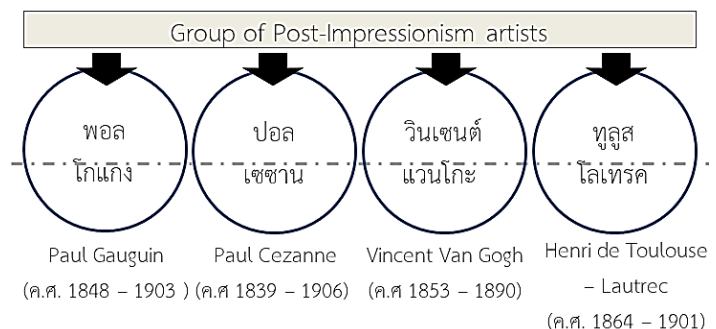
ยุโรปและอเมริกาในคริสต์ศตวรรษที่ 17-18 (จากศาสนาจักรสู่อาณาจักรและชนชั้นกลาง) ศิลปกรรมในยุโรป รวมทั้งสหรัฐอเมริกา ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17-18 นับเป็นช่วงเวลาที่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงมากสำหรับอิตาลี กรุงโรม และสันตะปาปา ได้แสดงบทบาทสำคัญทั้งในฐานะผู้อุปถัมภ์ เผยแพร่ อิทธิพล และเหมือนเป็นผู้กำหนดความงามเช่นนั้น จิตรกรได้แสดงบทบาทสำคัญในการเขียนพาดผนังปูนเปียก (Fresco) ศิลปินอิตาลีผู้มีชื่อเสียงในการเขียนภาพพระราชวังและผนังโบสถ์ คือ คาร์แรคชี เฮอร์ซิโน แลนฟรานโก โดเมนิซิโน และ คอโรโตน่า อย่างไรก็ตาม เบอร์นินี ศิลปินบาโรก (Baroque) ผู้ยิ่งใหญ่ของอิตาลี ได้สร้างสรรค์ประติมากรรม และสถาปัตยกรรมเข้าด้วยกันด้วยการใช้พื้นที่บริเวณต่าง ๆ จนเกิดผลงานมากมาย [5]

กระบวนการศิลปะบาโรก (Baroque) จะมีลักษณะการตกแต่งที่บิดพลิ้ว รูปทรงเอี้ยวไปมาทำทางที่ดูเดือดวนเวียน และการเคลื่อนไหวที่ไม่รู้จักหยุดยั้ง จากกระบวนการที่เร่ร่อนเป็นมาช้านาน เหมือนกระตุ่นเตือนผู้ชมให้ก้าวไปสู่สรวงสวรรค์

ในช่วงเวลาที่ศิลปะบาโรก (Baroque) รุ่งเรืองในคริสต์ศตวรรษที่ 17 ความรุ่งเรืองได้แผ่ขยายออกไปอย่างกว้างขวางในอิตาลี การาวักจิโอ และศิลปินผู้รับอิทธิพลในผลงานของเขา ขึ้นมาด้วยการแสดงอารมณ์อันสมจริง ในขณะที่ศิลปินยุโรปแถบเหนือ คือ รูเบนส์ และ แวนไดค์ ศิลปินเฟลมิช (Flemish) แสดงออกถึงความรู้สึก และสาระบนพื้นภาพ ทั้งยังแตกต่างไปจากเรอเนอซองส์ ศิลปินชาวดัชต์ ผู้มีบทบาทนำก่อนหน้าพวกเขา ซึ่งเรอเนอซองส์ขึ้นมามีการแสดงออกเป็นภาพคนเหมือน ภาพในเชิงศาสนา ทิวทัศน์ ฯลฯ สถาปัตยกรรมในยุคนี้ได้มีการนำรูปแบบศิลปะและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมมาผสมผสานกัน อาทิเช่น พระราชวังแวร์ซายส์ ซึ่งสร้างในยุคของพระเจ้าหลุยส์ ที่ 14 ของประเทศฝรั่งเศส โดยมีการนำศิลปะบาโรกและโรโคโค (Baroque and Rococo Art) โดยถูกสถาปนิกันยุคนั้นได้พัฒนาแนวคิดในการออกแบบประยุกต์มาจากศิลปะฝรั่งเศส [5][6]



รูปที่ 9 สถาปัตยกรรมภายนอก บาโรก (Baroque)
ที่มา : Per-Erik Skramstad. 2559.
วิธีสืบค้นวัสดุสารสนเทศ. [ออนไลน์].
เข้าถึงได้จาก: <http://www.wondersofsicily.com/sicily-baroque.htm>
(วันที่ค้นข้อมูล: 3 มิถุนายน 2560).



รูปที่ 10 กลุ่มศิลปินแนวโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ (Post-Impressionism)

ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ศิลปินมากมายหลายคนได้พัฒนาผลงานกิจกรรมของเขาออกไปอย่างก้าวไกลพร้อมกันนั้นศิลปินรุ่นใหม่ที่มีบทบาทอีกหลายต่อหลายคน ไม่ว่าจะเป็น โกยา โฮการ์ธ และ วัตโต ศิลปะคลาสสิกใหม่ (Neoclassic) และ จินตนิยม (Romanticism) ซึ่งก็เริ่มแสดงบทบาทในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 นี้ ซึ่งเป็นการต่อต้านด้านศิลปะโรโคโค (Rococo Art) ศิลปะของผู้ดีในราชสำนักนั่นเอง [7]

ยุโรปและอเมริกาในคริสต์ศตวรรษที่ 19 (เมื่อศิลปะสมัยใหม่พลิกหน้าประวัติศาสตร์ศิลป์) ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ศิลปกรรมแสดงความเชื่อที่แปลกแตกต่างกันออกไปมาก สภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงทางด้านการเมืองส่งผลกระทบต่อศิลปกรรมเป็นอย่างมาก รวมทั้งการสะท้อนทางด้านเนื้อหาสาระในผลงานศิลปกรรมอีกด้วย ดังเช่น ปรากฏการณ์ศิลปะสำนึกนิยม (Realism) ของคัวร์เบร์ ในฝรั่งเศส ผลงานจิตรกรรมในลักษณะจินตนิยมของเทอร์เนอร์ คอนสแตเบิล และโบนิงตันในอังกฤษ ที่ส่งอิทธิพลไปทั่วยุโรป

คริสต์ศตวรรษที่ 19 เริ่มต้นด้วยการแบ่งแยกกระบวนการแบบชัดเจนระหว่าง แอ่งเกรอส์ และ เดอลาครัวซ์ ความหลากหลายในสาระของศิลปกรรมสะท้อนให้เห็นได้ในภาพทิวทัศน์ ภาพประวัติศาสตร์ ภาพเหมือน ภาพเชิงพรรณนา แล้วจิตรกรรมแบบหลักวิชาหรือแบบ Academy ก็ถูกกวาดล้างในที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งศิลปะลัทธิประทับใจ อิมเพรสชันนิสม์ (Impressionism) ซึ่งเปิดนิทรรศการขึ้นอย่างทำหายในปี 1874 จากอิทธิพลของสกุลศิลป์ บาร์บิซง (Barbizon School) ศิลปินลัทธิประทับใจ [8] ได้ต่อยอดสภาพการรับรู้ที่เผชิญกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเบื้องหน้าให้กระจ่างชัดยิ่งขึ้น แสดงเสรีภาพในการระบายสี เลือกลงแสดงออกในเนื้อหาสาระง่าย ๆ ที่พบเห็น แสดงชีวิตในเมืองสังคมที่ถูกปลดปล่อยจากอดีต การระบายสีอย่างอิสระ อิทธิพลจากภาพพิมพ์ญี่ปุ่นแสดงการเคลื่อนไหวของแสงสีและวัตถุ นั่นคือการเริ่มต้นอย่างสง่างามของศิลปะสมัยใหม่ [8]

เมื่อก้าวมาถึงศิลปะลัทธิประทับใจสมัยหลัง โพสต์อิมเพรสชันนิสม์ (Postimpressionism) เซซานน์ ศิลปินผู้พยายามวิเคราะห์รูปทรงและโครงสร้างจากธรรมชาติ สกัดให้เหลือไว้เพียงสภาพที่จำเป็น สำหรับการสร้างสรรค์ ซึ่งความเชื่อเช่นนี้ก็ส่งผลไปสู่โลกแห่งรวมทั้ง เซอร์ราท์ และ ซียัค ศิลปะลัทธิประทับใจใหม่ นีโออิมเพรสชันนิสม์ (Neoimpressionism) ด้วย เซอร์นส์ผู้พัฒนารอยพู่กันไปสู่จุดแสงสี เพื่อค้นหาทั้งรูปทรงและสีอันเรียบง่ายและบริสุทธิ์ สำหรับโกแกง ขึ้นชมกับลักษณะนิยม และมีความศรัทธาในรูปแบบของสังคมเมืองไปสู่ชีวิตอย่างธรรมชาติ ในประเทศติดทะเลได้ และสำหรับ แวนโก๊ะ ความเข้มและรุนแรงในอารมณ์ของเขาได้สะท้อนถ่ายทอดออกมาบนลวดพู่กัน ที่หนักแน่นรุนแรง เข้มมันตนเอง และ สีอันที่เร้าร้อนซึ่งเป็นการแสดงออกจากจิตใจภายใน [8]

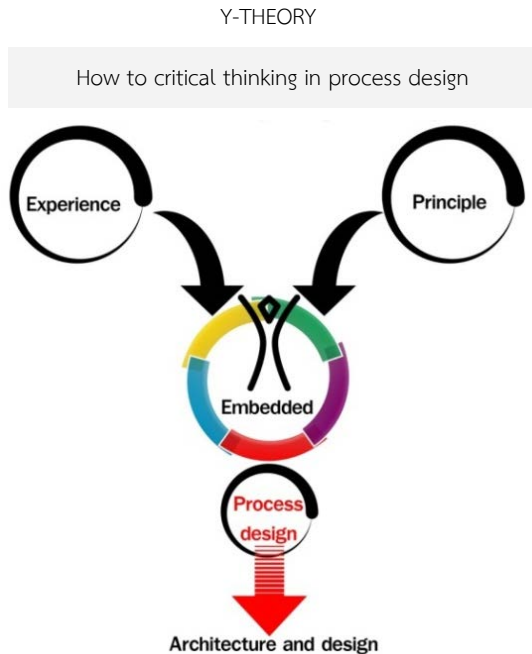
ศิลปะตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 20 (เสรีภาพและปัจเจกแห่งภาพโรคศิลปะ) ในเยอรมนี เกิดศิลปินกลุ่มสำคัญขึ้นกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มที่พยายามแสดงออกด้วยอารมณ์อันแข็งแกร่ง และรู้จักกันในนามของกลุ่มสะพาน (The bridge) ซึ่งมีความหมายเมื่อสะพาน เชื่อมต่อระหว่างศิลปะที่แสดงความประทับใจกับทิวทัศน์รอบตัว และศิลปะนามธรรมที่ตามมา ผลงานของศิลปินกลุ่มนี้ประสบความสำเร็จยิ่งใหญ่ในระยะสงครามโลกครั้งที่ 1 ศิลปินบุกเบิกซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มศิลปินในเยอรมนีก็มี คริสเนอร์ ผู้วางรากฐานสำคัญไว้ให้กับกลุ่มสะพาน นอกจากนั้นก็มี โนลเด และ มูลเลอร์ ศิลปินชาวเยอรมันนี้เพียงจะมีบทบาทสำคัญในวงการศิลปะสมัยใหม่และพร้อมกันนั้น ลักษณะศิลปะในความเชื่อมั่นเดียวกันนี้ก็พัฒนาขึ้นในฝรั่งเศสด้วย โดยรูโอลท์ได้กลายเป็นผู้สร้างสรรค์ที่มีบุคลิกเฉพาะตนขึ้น [8]

สำหรับในประเทศไทยนั้นก็มีสถาปัตยกรรมอาคาร รวมถึงอนุสาวรีย์ต่าง ๆ ที่สำคัญมากมาย ได้ถูกสร้างขึ้นในรัชสมัยต่าง ๆ ที่ยังคงมีอยู่ให้เห็นปัจจุบัน อาทิ พระที่นั่งอนันตสมาคม ซึ่งถูกสร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) อันได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตก ถูกออกแบบโดยสถาปนิกชาวอิตาลีนามว่า มาริโอ ตามานโญ และยังเป็นเป็นรัฐสภาแห่งแรกของประเทศไทย ได้ถูกใช้งานในช่วงที่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขอีกด้วย ดังนั้นเราจะเห็นสื่อสะท้อนต่าง ๆ ที่แฝงถึงสัญลักษณ์ทางการเมือง หรือ บ่งบอกถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลการเมืองและการปกครองในอดีต ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อแสดงออกถึงเครื่องหมายทางการเมือง ทางทหาร และการปกครอง หรือ การรำลึกถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ [8] ซึ่งหากมองลึกลงไปเราจะสามารถเห็นถึงแนวคิดสัญลักษณ์วิทยาและการสร้างความหมาย (Semiology and Signification) ปรากฏอยู่ซึ่งความคิดของมนุษย์ อันถือเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวของเรา สัญลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้มีความหมายแทนของจริง ตัวจริง ในตัวบทและในบริบทหนึ่งที่ผ่านมา

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

การศึกษามิติความสัมพันธ์ของมนุษย์ในงานสถาปัตยกรรม ศิลปะและการออกแบบ ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน เราจะเห็นว่าที่ผ่านมามนุษย์มีความเกี่ยวข้องกับงานสร้างสรรค์มาโดยตลอด กล่าวคือ ประสบการณ์(Experience) นำมาสู่หลักการทางทฤษฎี (Principle) และทุกสิ่งทุกอย่างสร้างความเกี่ยวโยงเชื่อมโยงกับมนุษย์ (Human) ถ่ายทอดเหตุและผล (Embedded)

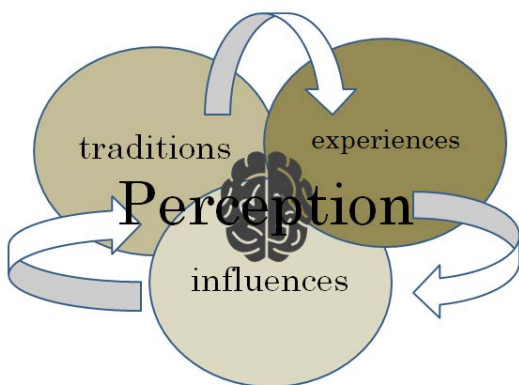
ของสิ่งที่เป็นอยู่ในหัวเวลานั้น ลงสู่การสร้างสรรค์ในแบบต่างๆ (Process design) ซึ่งเป็นผลงานสถาปัตยกรรม ศิลปะและการออกแบบ (Architecture and design) กำหนดการเรียนรู้สำคัญ ที่สามารถทำให้ผู้ที่สนใจศึกษาประวัติศาสตร์ หรือความเป็นมาในอดีตได้รับรู้ และสามารถย้อนเวลากลับไปเรียนรู้ได้ผ่านการบอกเล่าจากผลงานที่สะท้อนภาพได้ในทุก ๆ มิติ ดังภาพและตารางวิเคราะห์ต่อไปนี้ [9]



ประสบการณ์(Experience)
ประสบการณ์ที่มีผลต่อการสร้างสรรค์ศิลปะมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ ประสบการณ์ทางตรง และ ประสบการณ์ทางอ้อม
ทฤษฎี (Principle)
แนวความคิดหรือความเชื่อที่เกิดขึ้นอย่างมีหลักเกณฑ์อย่างเป็นระบบ และหลักการที่มีเหตุผลเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป
ถ่ายทอดเหตุและผล (Embedded) + มนุษย์ (Human)
กระบวนการคิดของมนุษย์ เชื่อมโยง วิเคราะห์ กลั่นกรองนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานเพื่อสื่อความหมายไปให้กับผู้อื่น
กระบวนการออกแบบสร้างสรรค์ (Process design)
เป็นขั้นตอนการใช้ความคิดสร้างสรรค์ การถ่ายทอดรูปแบบจากความคิด ด้วยเหตุผลออกมาเป็นผลงานอย่างมีระบบและมีแบบแผน

รูปที่ 11 ลักษณะการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของมนุษย์ในงานสถาปัตยกรรม ศิลปะและการออกแบบ

ผลงานสร้างสรรค์ที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นทั้งงานสถาปัตยกรรม ศิลปะและการออกแบบในรูปแบบแขนงต่างๆ เป็นกระจกสะท้อนให้เห็นถึงเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีต ว่ามีเรื่องราวเหตุการณ์และสิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างไร โดยรายละเอียดของศิลปะที่ส่งผ่านมาให้เรารู้จักนั้นเป็นคุณค่าที่ถูกส่งมอบคุณค่าจากอดีตกาล จากบรรพชนเพื่อบอกเล่าเรื่องราวผ่านห้วงแห่งกาลเวลาได้อย่างดี [10]

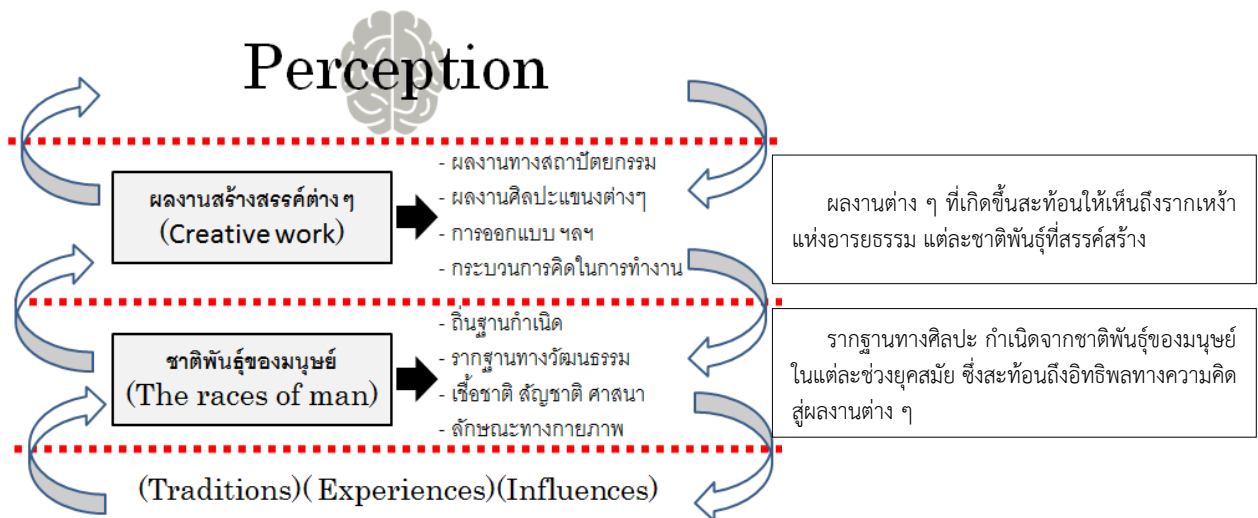


รูปที่ 12 ลักษณะการวิเคราะห์สิ่งสะท้อนจากการรับรู้

ศิลปะสะท้อนถึง - ขนบธรรมเนียมประเพณี(Traditions)
การปฏิบัติสืบเนื่องกันมา เป็นเอกลักษณ์และมีความสำคัญต่อสังคม เช่น การแต่งกาย ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา ศิลปกรรม กฎหมาย คุณธรรม ความเชื่อ ฯลฯ
ศิลปะสะท้อนถึง - เรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีต (Experiences)
สถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ การเงิน สังคม แสดงถึงความเฟื่องฟู รุ่งโรจน์ หรือความถดถอย ของวิถีในชนชั้นต่างๆ
ศิลปะสะท้อนถึง - แนวคิด อิทธิพล (Influences)
การสืบทอดแนวคิดจากผู้มีอำนาจทางการเมืองการปกครอง หรือ ผู้ทรงอิทธิพล ส่งผ่านมายังแนวคิดของศิลปินให้สร้างสรรค์ผลงานเกิดขึ้น

บทสรุป

บางครั้งเราอาจเห็นผลงานที่ไม่ได้แสดงสุนทรียศาสตร์ทางด้านความงามมากเท่าไรนัก แต่ถ้ามองลึกลงไป เราอาจได้เรียนรู้ถึงสิ่งที่ผ่านมาจากบรรพกาล เรียนรู้เหตุผลต้นกำเนิดต่าง ๆ ของแนวคิดทฤษฎี ความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิต พัฒนาการทางความเจริญทางสังคม รวมถึงความต้องการทางปัจจัยดำรงชีพ ฯลฯ จนอาจทำให้เรามอง ในมิติต่าง ๆ ที่จริงโง่งมทัศนคติ ไปมากกว่าการมองด้วยตาแล้วรู้สึกพอใจมีมิติเดียวก็เป็นได้



รูปที่ 13 การรับรู้ความสัมพันธ์ของมนุษย์ในงานสถาปัตยกรรม ศิลปะและการออกแบบ

ดังนั้นสถาปัตยกรรม ศิลปะและการออกแบบ มีอิทธิพลต่อการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ทุกๆด้านมายาวนาน สถาปัตยกรรม ศิลปะและการออกแบบ คือศิลปะแขนงหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์โดยตรง หน้าที่ของสถาปัตยกรรมหาใช่เพียงเพื่อประโยชน์ใช้สอยในด้านการอยู่อาศัยหรือใช้พื้นที่ในการทำกิจกรรมเท่านั้น แต่หน้าที่โดยตรงที่สำคัญอีกประการหนึ่งของสถาปัตยกรรมก็คือ การเป็นผลงานศิลปะที่มนุษย์สามารถเสพสุนทรียภาพได้ตลอดเวลา การออกแบบสถาปัตยกรรมที่สวยงาม มีคุณค่าทางศิลปะและการใช้สอย สามารถช่วยกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ได้ทุกยุคทุกสมัย การกำหนดพฤติกรรมมนุษย์อย่างสร้างสรรค์ผ่านกระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรม นอกจากจะเป็นการสร้างคุณค่าทางความงามให้แก่สังคมเมืองแล้ว ยังเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนามนุษย์ได้อีกด้วย อันเนื่องด้วยมีความสัมพันธ์กับมนุษย์หลายมิติ เช่น วัฒนธรรม จิตวิทยา ภูมิปัญญา อารยธรรม ขนบธรรมเนียม หลักการทางศิลปะ ฯลฯ รากฐานองค์ความรู้ที่จากอดีตเป็นจิตวิญญาณที่ส่งผ่านการเรียนรู้ทุกมิติ สู่ปัจจุบัน เพื่อสร้างหลักการแนวความคิดการเรียนรู้สู่มนุษยชาติในปัจจุบันและอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- [1] Burin Tharavijitkul. 2013. The Touch of Nature in the Eastern and Western Architecture. **Built Environment Research Associates Associates Conference, BERAC**, (4), p. 587-595.
- [2] Poonnarat Pichayapaiboon. **Art education, Theory of creation**. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- [3] Wiroon Tungcharoen. 2002. **History of art and design**. Bangkok: E and IQ publishing.
- [4] Silpa Bhirasri. 1959. **A bare outline of history and style of art**. Bangkok: Silpakorn university publishing.
- [5] E. C. Fernie. 1995. **Art history and its methods**. Hong kong: Phaidon press Ltd.
- [6] Sant Suwacharapinan and Taweesak Kaittiweerasak. 2013. Theoretical Confusion of Using Semiology as a Design Guideline. **Built Environment Research Associates Associates Conference, BERAC**, (4), p. 596-606.
- [7] Noobanjong, K. 2013. **The Aesthetics of Power:Architecture, Modernity, and Identity from Siam to Thailand**. Thailand: White Lotus Co Ltd.
- [8] Santirak Prasertsuk. 2005. The Signification and Significance in Architecture: From Structuralism to Poststructuralism. **Journal of Architectural/Planning Research and Studies**, (3), p. 129-150.

- [9] Pithan Thongsarojana and Ornsiri Panin. 2014. A study of how to find and create proportion of additional central Thai traditional houses from standard proportion based on Associate Professor Rutai Jaijongruk. **journal of industrial education**, 13(2), p. 111-118.
- [10] Suebsiri saelee. 2011. **Basic in design**. Maha Sarakham: Maha Sarakham publishing.